

Kapitola 9

Rusko v české zahraniční politice

Petra Kuchyňková

RUSKO V ČESKÉ ZAHRAJNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V roce 2010 nebyla česká zahraniční politika poznamenána na rozdíl od roku 2009 mimořádnými okolnostmi (české předsednictví v Radě EU). Přesto tento rok přinesl zajímavé události, které se dotýkaly nejen česko-ruských vztahů, ale měly přesah i mimo záběr české zahraniční politiky. Prezident Medvěděv sice v únoru ještě svým podpisem posvětil novou vojenskou doktrínu, která mezi hlavními hrozbami pro Rusko bezpečnost jmenuje další rozšiřování Severoatlantické aliance a budování projektů protiraketové obrany. Zároveň však v dubnu v Praze podepsali ruský a americký prezident novou smlouvu o omezení strategických zbraní nahrazující START I, jejíž platnost vypršela v roce 2009, a v listopadu 2010 se konal summit NATO v Lisabonu, věnovaný také hledání nových vztahů mezi Aliancí a Ruskem. Také na česko-ruských politických vztazích je to znát uvolněním a posílením pragmatické roviny, i když nezmizely kontroverzní body (např. do médií dále prosakují zprávy o aktivitách ruských tajných služeb na českém území).

Trend zmírňování existujícího napětí v politické rovině nenarušil ani fakt, že se v roce 2010 v České republice uskutečnily hned troje volby (do Poslanecké sněmovny, Senátu i volby komunální) a byla sestavena nová koaliční vláda, která vystřídala úřednický kabinet J. Fischera. Na postech ministra zahraničních věcí a obrany v ní zasedly i osobnosti spjaté s někdejší Topolánkovou vládou (K. Schwarzenberg, A. Vondra). Na druhé straně některé výrazné osobnosti, jež se profilyovaly ve vztahu k Rusku, politickou scénu opustily. Především někdejší předseda vlády a ODS M. Topolánek, kterého v čele ODS vystřídal P. Nečas, později jmenovaný premiérem.

Novou oblastí, o níž se začalo v mediálním a politickém diskurzu více mluvit jako o ohnisku vzrůstajícího ruského zájmu a s tím spojených potenciálních (i bezpečnostních) ohrožení, se stále více stávala ekonomika a její strategická odvětví. Tady ale třecí plochy mezi Ruskem a ČR nejsou tak jednoznačné jako v oblasti (tvrdé) bezpečnosti, protože ekonomické vztahy dle některých interpretací skýtají zároveň i nejper-

spektivnější pole pro spolupráci. V české vnitropolitické, veřejné a mediální debatě se tak zvýšenou měrou začalo diskutovat o tom, zda rostoucí zájem ruských investorů o ČR (zejména v energetice) lze chápat jako příležitost, která s sebou nese nové možnosti (včetně těch pro české firmy na ruském trhu), nebo zda se jej máme obávat jako jiného projevu ruské snahy o rozšíření vlivu do střední Evropy a expanzi (ekonomickou) dále na západ.

Zahraněpolitická témata již tradičně nepatří k nejdůležitějším otázkám voleb, a to ani těch parlamentních. Soustředění na vnitropolitická témata navíc v roce 2010 umocňovaly důsledky krize projevující se v českém hospodářství. Přesto se na rozdíl od minulosti v zahraničněpolitických částech programových dokumentů relevantních stran častěji (i když v různém rozsahu) objevovalo téma vztahů k Rusku (důraz na perspektivy zejména ekonomické spolupráce, nebo i varování před bezpečnostními hrozbami z této strany). Rusko bylo také mnohem více než v minulosti zmiňováno v souvislosti s energetickou bezpečností, hlavně pravicovými stranami.

ODS kupř. v dokumentu *Vize 2020*, zveřejněném ještě v době, kdy byl v jejím čele M. Topolánek, věnovala budoucnosti vztahů ČR a Ruska speciální část. Vztahy by dle dokumentu měly být korektní, v duchu pragmatické spolupráce, za nepřijatelné jsou ale považovány ruské pokusy o zvětšování vlivu v zemích bývalého sovětského bloku. Připomenut je konflikt v Gruzii a ruská pozice energetické velmoci.¹

TOP 09 vedl do voleb někdejší ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg, který se v Topolánkově vládě netajil názory, jež ruská strana nepřijímala kladně (souhlas radarové základně USA či odsouzení ruských vojenských akcí v Gruzii). Nepřekvapí proto, že odmítání snah o obnovu vlivu Ruska v jeho sousedství se objevilo také ve volebním programu TOP 09. I ten však zároveň vyzýval ke korektním a pragmatickým vztahům, založeným na vzájemném respektu, a k nastolení standardních vztahů v energetické oblasti.²

Neznámou byla v případě zahraniční politiky strana Věci veřejné, jejíž osobnosti prozatím s její realizací v exekutivě či legislativě neměly přímé zkušenosti. V programu pro volby 2010 vztahům s Ruskem mnoho místa věnováno nebylo, byly zařazeny mezi „vztahy s dalšími mocnostmi a ostatními zeměmi“ a zdůrazněna byla potřeba, aby Rusko respektovalo nezpochybnitelnou přínáležitost ČR k politickému Západu.³

V programovém prohlášení vzniklé středopracíkové vlády (ODS, TOP 09 a VV) nakonec na Rusko jako takové v oblasti zahraniční politiky speciální důraz kladen není.⁴ Tak tomu ovšem nebylo ani v případě programového prohlášení předcházející „prozatímní“ Fischerovy vlády (zde pouze nepřímo v souvislosti s důrazem na pokračování podpory programu Východního partnerství, k němuž Rusko zaujímá ambivalentní vztah, jenž se ovšem v posledním roce vyvíjí). Stejně tak tato oblast vztahů s Ruskem nebyla speciálně tematizována ani v programovém prohlášení Topolánkovy vlády z roku 2007, kde se logicky objevoval hlavně důraz na přípravu předsednictví ČR v Radě EU a také na úlohu ČR jakožto členského státu NATO.

Levici bývá v diskurzu o české zahraniční politice ve vztahu k Rusku přisuzováno zdůrazňování perspektiv spolupráce s Ruskem. V případě ČSSD jde zejména o perspektivy ekonomické, v případě KSČM hraje roli i ideová profilace ve vztahu k me-

zinárodní politice.⁵ ČSSD se ve svém volebním programu pro sněmovní volby 2010 vztahům s Ruskem podrobněji nevěnovala,⁶ v dlouhodobém stranickém programu však zmiňuje Rusko jako důležitého partnera pro ČR v ekonomice, s důrazem na potřebu reagovat na vývoj ve světě zaměřením českého exportu na nové trhy (vedle Ruska též na Čínu, Indii, Latinskou Ameriku či země severní Afriky).⁷

Zatímco programové dokumenty politických stran ještě odrážely v oblasti česko-ruských vztahů zkušenosti z let předcházejících, v roce 2010 se pod vlivem dění ve světě i na české scéně mezi těmito důležitými tématy vyprofilovaly také další otázky: Má Česká republika podporovat zařazení Ruska do nových projektů spolupráce se Západem (alianční protiraketová obrana, spolupráce s NATO v dalších oblastech, spolupráce s USA např. v Afghánistánu apod.)? Jaká jsou rizika, či naopak perspektivy ruských snah o investice ve strategicky významných odvětvích (typicky výběrové řízení ČEZ na dostavbu JE Temelín)?

V případě první otázky panovala shoda napříč různými názorovými proudy o tom, že zapojení Ruska do spolupráce především s USA a NATO je nutné, pokud Rusko samo bude chtít. Někteří politici či diplomaté ovšem nabádali k opatrnosti (viz komentáře k podpisu rusko-americké smlouvy či lisabonskému summitu NATO).

Názor, že Rusko nadále vnímá ČR jako součást své zájmové sféry, prezentoval i v roce 2010 v české veřejné debatě bývalý prezident V. Havel. S Ruskem je podle něho nutné udržovat dobré vztahy, neznamena to však, že by česká strana neměla otevřeně dávat najevo, co si myslí např. o nedostacích právního státu a dodržování lidských práv v Rusku (neobjasněné vraždy novinářů apod.). Ruské uplatňování vlivu je podle bývalého prezidenta nyní sofistikovanější (pronikání skrze ekonomickou oblast), neznamena to však, že by neexistovalo.⁸ Havel, ačkoli již stojí mimo aktivní politiku, je tak jednou z mála osobností, která na nedostatky právního státu v Rusku a přítomnost autoritativních prvků v současném ruském režimu kontinuálně upozorňuje.

Prezident V. Klaus naopak i v průběhu roku 2010 při několika příležitostech (např. při svých dvou návštěvách Moskvy, v květnu⁹ a v listopadu 2010¹⁰) zopakoval svůj dlouhodobě zastávaný názor, že současné Rusko hrozbou není a že „hraní kartou ruské hrozby“ v české politické debatě získává politikům „levné politické body“ a nebere v úvahu změny, k nimž v Rusku dochází. Prezident se také již v minulosti kladně vyjadřoval o dalších možnostech ruských investic v ČR a naopak podporoval české investice v Rusku.¹¹ Za zaznamenání stojí též fakt, že se v průběhu roku 2010 V. Klaus několikrát setkal s nejvyššími představiteli ruského státu (Putinem a především Medvěděvem). V případě ruského prezidenta to v květnu 2010 v Moskvě u příležitosti oslav konce druhé světové války bylo již páté setkání těchto politiků, což je frekvence, která v případě nejvyšších představitelů Ruska a České republiky před nástupem V. Klause do prezidentské funkce neměla obdoby.

V otázce dostavby Temelína byli čeští politici ve svých vyjádřeních vesměs opatrní. Vláda je vzhledem k podílu státu ve společnosti ČEZ důležitým aktérem, i když vláda Fischerova vzhledem k dočasnosti svého mandátu stála stranou tohoto tématu. Strany nové vládní koalice se sice shodovaly na nutnosti posílit energetickou bezpečnost ČR (zejména v oblasti plynu), v otázce možného vstupu ruského investora do do-

stavby Temelína ovšem byly ODS a TOP 09 rozdělené, explicitní nesouhlas dle časopisu *Ekonom* vyjadřovaly pouze Věci veřejné.¹²

Celkově lze hodnotit, že se zrušením původního amerického projektu protiraketové obrany ve střední Evropě, dalšími posuny v rusko-amerických vztazích, vztazích Rusko–NATO i Rusko–EU (např. podpis tzv. *Partnerství pro modernizaci*, k němuž došlo na summitu EU–Rusko na přelomu května a června 2010 v Rostově na Donu) je možné pozorovat uvolnění a zejména změnu rétoriky v politické, diplomatické a bezpečnostní rovině česko-ruských vztahů. Tento vývoj je zároveň dokladem toho, jak moc česko-ruské vztahy v politické a bezpečnostní rovině ovlivňuje celkový kontext vztahů mezi Ruskem a mezinárodními strukturami, jejichž je ČR součástí (EU i NATO).

Přestože pro roky 2008 a 2009 více platilo, že se ve vnější politice ČR odráží i její členství v EU (vzhledem k přípravám a realizaci předsednictví), také v průběhu roku 2010 se v agendě vztahů s Ruskem objevovala témata reflektující hlavní otázky dialogu EU–Rusko. Zejména šlo o otázku víz, zapojení ČR do programu modernizace v Rusku na základě *Partnerství pro modernizaci* či podporu vstupu Ruska do WTO vyjadřovanou na úrovni EU ze strany ČR. Ta byla ovšem podmíněna splněním přístupových závazků a zájmem Ruska právně zakotvit obchodně-ekonomickou spolupráci s EU.¹³ Zejména postoj k otázce víz dokládá, že Nečasova vláda se snaží odvíjet v dialogu EU–Rusko svoji politiku vůči Rusku od širší strategie ČR v rámci „východní politiky“ EU, nikoli naopak.

Na půdě NATO zase čeští představitelé oficiálně tlumočili podporu postupnému odbourávání bariér mezi NATO a Ruskem, zároveň však ČR náleží ke státům, které podporují zachování stávající bezpečnostní architektury v euroatlantickém prostoru, včetně bezpečnostních organizací, jež se na ní podílejí (NATO, OBSE). Ruské návrhy na změny (především v souvislosti s návrhy prezidenta Medvěděva týkající se nové evropské bezpečnostní organizace) vnímají jako téma k diskusi a neprojevují jim bezprostřední podporu, což v „dialogu“ (Rusko–NATO–ČR) opět svědčí o logickém upřednostnění české spojenecké pozice v Alianci.

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Veřejností nejsledovanější událost v politické dimenzi představovala již zmíněná krátká návštěva ruského prezidenta Medvěděva u příležitosti podpisu nové smlouvy o redukci strategických zbraní s americkým prezidentem Obamou. Ruský prezident do Prahy přicestoval pouhý den před podpisem smlouvy a jen krátce jednal s českým prezidentem, přičemž předmětem rozhovoru byly především ekonomické otázky (možnosti českých firem dostat se k zakázkám v Rusku, především v oblasti infrastruktury, na druhé straně měla být zmíněna i dostavba nových bloků Temelína).¹⁴

Podpis nové smlouvy START probíhal na pozadí vývoje amerického projektu protiraketové obrany. Závěry listopadového summitu NATO v Lisabonu přinesly vedle alianční strategie pro následující desetiletí i shodu na otevření nové etapy vztahů NATO a Ruska (prezident Medvěděv a vedoucí představitelé NATO se shodli, že Ali-

ance a Rusko nepředstavují jeden pro druhého hrozbu), alianční systém protiraketové obrany má být proto otevřený a nabízet možnosti k zapojení i pro Rusko. Takto komentovali „renesanci“ vztahů mezi NATO a Ruskem i zúčastnění představitelů české politické scény (premiér Nečas, ministři Schwarzenberg a Vondra i prezident Klaus). Za všechny lze zmínit vyjádření ministra Schwarzenberga, podle kterého je teď prioritou právě odbourání vzájemné nedůvěry obou stran (ruských představitelů vůči NATO i některých členů NATO vůči Rusku).¹⁵ Zda a jakým způsobem se Rusko zapojí do projektu protiraketové obrany, je ovšem otázka, stejně jako role již bude v systému hrát ČR. Existuje možnost umístit na českém území centrum včasného varování nového systému, někteří čeští opoziční politici už ale vůči této možnosti vyslovili námitky (např. předseda KSČM V. Filip na schůzi Poslanecké sněmovny v srpnu 2010).¹⁶

Česko-ruské diplomatické styky v roce 2010 ale neprobíhaly pouze na multilaterální úrovni. Prezident Klaus během roku dvakrát navštívil Moskvu. Jednou šlo o květnové oslavy konce druhé světové války, podruhé to bylo v listopadu 2010, kdy Klause pozvala ruská Alfa-bank jako hlavního řečníka u příležitosti udělování cen zahraničním společnostem působícím v Rusku.¹⁷ Za zmínku ovšem stojí, že se prezident v průběhu této návštěvy krátce setkal i s ruským premiérem Putinem, s nímž opět hovořil především o česko-ruských obchodních vztazích.

Důležitými aktéry v české zahraniční politice vůči Rusku byly v roce 2010 i ministerstvo zahraničních věcí a diplomatická služba. Proměna atmosféry byla znát na setkání ministra Schwarzenberga s jeho protějškem Lavrovem u příležitosti jednání Valného shromáždění OSN v září 2010.¹⁸ K. Schwarzenberg dle oficiální zprávy MZV ČR charakterizoval setkání jako „*velmi příjemné*“,¹⁹ oba ministři potvrdili „*velmi dobré vztahy*“ mezi svými zeměmi,²⁰ zejména v ekonomické oblasti (ruský ministr podpořil zájem ruských podniků o investice v ČR a na druhou stranu nabídl českým podnikům možnost investovat na ruském trhu). Avšak o tom, že se česká strana nezdráhá na diplomatické úrovni diskutovat i o tématech, která nejsou ruské straně příjemná, svědčí fakt, že se hovořilo i o politických a bezpečnostních otázkách, v nichž se stanoviska obou politiků i zemí neshodují (např. ruská vojenská přítomnost v jižní Osetii a Abcházii po válce v roce 2008).²¹

Na druhé straně české MZV v roce 2010 reagovalo také vyjádřením solidarity na některé neblahé události, jež Rusko postihly. Šlo především o teroristické útoky v Moskvě v březnu 2010²² a ve Vladikavkazu v září 2010²³ a o katastrofální letní požáry v evropské části Ruska. Zde se ČR podílela finanční pomocí, protože kvůli probíhající povodni nemohla vyslat techniku a záchranáře, o něž ruská strana požádala. Ministr Schwarzenberg proto rozhodl o jednorázové humanitární pomoci v maximální možné výši (5 mil. Kč).²⁴

Obrušování ostré ruské pozice v souvislosti s některými dalšími politickými otázkami, v nichž se angažovala i ČR, potvrdil též český vyslanec se zvláštním určením pro Východní partnerství Petr Mareš (kupř. v rozhovoru pro rozhlas z listopadu 2010). K projektu, který byl oficiálně zahájen v rámci českého předsednictví EU v květnu 2010, Rusko zpočátku vyjadřovalo až nezvykle ostrý nesouhlas, nyní sice z těchto pozic úplně neustoupilo, nevyjadřuje je už ale tak ostře a hledá v projektu případné výhody i pro sebe.²⁵

Za zaznamenání stojí, že v roce 2010 byla po delší době vyřešena také otázka uprázdněného postu českého velvyslance v Moskvě. Pozice byla volná více než půl roku, čekalo se na to, zda prezident Klaus v ní potvrdí Petra Koláře, který předtím zastával funkci velvyslance ČR v USA. Kolář se nakonec své funkce ujal v červnu 2010. V listopadu 2010 též dosavadního ruského velvyslance v ČR Alexeje Fedotova nahradil Sergej Kiseljov, někdejší ruský velvyslanec na Seychelských ostrovech a v Singapuru.

Popsaný vývoj ovšem neznamená, že by se česko-ruským vztahům začala zcela vyhýbat kontroverzní témata. Typickým příkladem jsou v roce 2010 další zprávy o zvýšených aktivitách ruských tajných služeb na českém území vyplývající z výroční zprávy BIS zveřejněné v roce 2010,²⁶ výroční zprávy Vojenského zpravodajství²⁷ i z médií (případ údajného ruského špiona Roberta Rachardža). Rusko přitom všechny tyto zprávy oficiálně odmítá jako vykonstruované.

Citlivým tématem je také otázka dodržování lidských práv v Rusku. V oficiálním dialogu obou stran je tematizována málo, ruská strana z pochopitelných důvodů k tomuto tématu v politickém dialogu přistupuje s nechutí. Česká strana se proto v těchto otázkách angažuje spíše na nevládní úrovni, což platilo i pro rok 2010. Za zmínku stojí např. říjnová návštěva aktivisty známé ruské nevládní organizace Memorial Alexandra Čerkasova v Praze u příležitosti konference Forum 2000. Oficiálním gestem již byla listopadová návštěva centra organizace Memorial, kterou vykonal nový český velvyslanec v Moskvě Kolář. Kolář vyjádřil za velvyslanectví České republiky organizaci morální podporu a přislíbil v mezích možností i praktickou spolupráci,²⁸ čímž potvrdil, že navzdory své diplomatické funkci nehodlá některé problémy ruského vnitropolitického života přehlížet.

Tématem česko-ruských vztahů je v poslední době také vízová otázka, jež rezonuje i v dialogu Ruské federace a EU. Rusko usiluje o dosažení bezvízového styku s členskými státy EU, včetně ČR, tato otázka je však vázána na společnou vízovou politiku EU, což je i stanovisko, které ruské straně oficiálně tlumočí české ministerstvo zahraničních věcí (např. v rámci schůzky Schwarzenberga s Lavrovem).²⁹ Česká republika nepatří k zemím podporujícím rychlý pokrok při řešení otázky vízového styku s Ruskem na úrovni EU. Důvodem jsou jak přísliby EU ohledně vízové otázky vůči zemím zařazeným do programu Východního partnerství, které ČR podporuje, tak i ohledy na otázky vnitřní bezpečnosti.

Členství ČR v EU přitom ovlivňuje i českou legislativu týkající se pobytu cizinců (občanů jiných než členských zemí EU) na českém území. V průběhu roku 2010 byla schválena novela zákona o pobytu cizinců, která implementuje opatření několika legislativních aktů EU a od 1. 1. 2011 mění dosavadní pravidla pro žadatele o pobyt. Mimo požadavků na biometrické údaje (otisky prstů atd.) ruší např. možnost zastupování cizince na základě plné moci, kterou hojně využívali i manažeři firem prostřednictvím najatých právních kanceláří. Rusové žijící a pracující na českém území (živnostníci plus osoby evidované na úřadech práce) přitom dle údajů Českého statistického úřadu tvoří čtvrtou nejpočetnější skupinu po Ukrajincích, Vietnamcích a občanech Moldavska.³⁰

Hospodářské a obchodní vztahy

Ruská federace nadále patří mezi prioritní země pro český export. Pozici Ruska v mezinárodním obchodě ovšem v lednu 2010 ovlivnilo zavedení celní unie mezi Ruskou federací, Kazachstánem a Běloruskem (od 1. 1. 2010 je uplatňován jednotný celní sazebník pro dovoz, který přibližně z 90 % vychází z dosavadního ruského celního sazebníku; od 1. 7. 2010 měl potom nabýt účinnosti jednotný celní zákon, odstranění celních kontrol na vnitřních hranicích a vytvoření jednotné vnější celní hranice).³¹ Dle prohlášení českého Ministerstva průmyslu a obchodu ČR tento krok ovlivní mezinárodní obchod, na druhé straně ovšem vytvoření celní unie přineslo i snížení celních tarifů u některých druhů zboží, což by mělo usnadnit jeho vývoz do zmíněných zemí.³²

Zatímco v roce 2009 došlo k propadu objemu obchodní výměny mezi Českou republikou a Ruskou federací až o 40 % v důsledku globální recese, dostupné údaje za rok 2010 signalizují opět zvýšení obrátu vzájemného obchodu přibližně o 20 % oproti roku předcházejícímu.³³ V prvních sedmi měsících roku 2010 činil objem vývozu ČR do Ruska 34,187 mld. Kč (cca 1,903 mld. USD),³⁴ což byl nárůst oproti stejnému období roku 2009 o více než 5 mld. Kč, stejně tak dovoz dosáhl 74,430 mld. Kč (cca 4,143 mld. USD),³⁵ což je o téměř 15 mld. Kč více než ve stejném období roku 2009.³⁶ Dochází tedy k postupné stabilizaci českého dovozu do Ruska, nebylo však možné očekávat přiblížení rekordním údajům z roku 2008, kdy objem českého dovozu dosahoval až 3,988 mld. USD.³⁷ Za tímto vývojem stojí i restriktivní a protekcionistická opatření, jež Rusko přijalo v souvislosti s ekonomickou krizí a z nichž pod vlivem příznivějšího vývoje v posledním roce odstranilo pouze část.³⁸ Oživení přesto nastalo již v průběhu prvního pololetí roku 2010 v prodeji jedné z klíčových skupin českých produktů na ruském trhu, automobilů.³⁹

Na druhé straně se ovšem díky ekonomické recesi, jež zejména v roce 2009 přinesla pád cen energetických surovin, jež k nám Rusko vyvážá, podařilo poněkud zmírnit deficit bilance vzájemné obchodní výměny, což se částečně promítalo i v číslech dostupných za rok 2010.

Údaje za první pololetí roku 2010 ukazovaly také postupný návrat ruských turistů do České republiky. Za první pololetí roku 2010 byl dle údajů Českého statistického úřadu zaznamenán v ČR meziroční nárůst podílu turistů z Ruska o 14 %, což bylo nejvíce ze všech zemí, za třetí čtvrtletí už to byl velmi významný meziroční nárůst o více než 36 %. Rusové se tak dostali na druhé místo v žebříčku návštěvníků ČR po Němcích.⁴⁰

Nový impulz česko-ruské ekonomické spolupráci mělo v říjnu 2010 přinést také další jednání česko-ruské mezivládní komise, které se tentokrát uskutečnilo v Moskvě. Rusko navštívil český ministr průmyslu a obchodu M. Kocourek a jednal zde mj. se svým protějškem Viktorom Christěnkem či místopředsedou ruské vlády Alexandrem Žukovem. Paralelně se uskutečnilo i zasedání Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědeckotechnickou spolupráci a dalších pracovních skupin. Česká republika na jednáních projevila zájem podílet se na projektech modernizace v Rusku v souvislosti s podpisem *Partnerství pro modernizaci* mezi EU a Ruskou federací. Projednávaly se i zcela konkrétní projekty (modernizace výrobních kapacit těžkého strojírenství na Urale, výstavba chemického závodu v Nižním Tagilu, možné navý-

šení počtu leteckých linek a zavedení nových linek mezi destinacemi v ČR a Rusku, spolupráce ohledně oprav a modernizace ruských vrtulníků Mi atd.).⁴¹

V průběhu roku 2010 také zaznamenaly v Rusku úspěchy některé české firmy. Například na přelomu roku 2009 a 2010 byl dokončen v Krasavinu první projekt plynové elektrárny realizovaný v Rusku českou firmou (další podobný projekt má být realizován na okraji Jekatěrinburgu).⁴² České společnosti se podílely také na první etapě modernizace Magnitogorského metalurgického kombinátu, dalším projektem je např. výstavba farmaceutického závodu RAFARMA. Tyto zakázky podporuje Ministerstvo financí ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, přičemž v pozadí je i snaha využít úspěchy k dalším investičním možnostem českých firem (podobně je vnímána např. i příprava olympiády v Soči, o kterou mají zájem české stavební společnosti).⁴³

Působení firem na ruském trhu ale není bez problémů. Ačkoli místopředseda ruské vlády Žukov na jednání česko-ruské mezivládní komise deklaroval, že chce Rusko vytvořit co nejlepší podmínky pro působení zahraničních firem, včetně těch českých (odvolával se přitom na některé legislativní změny, k nimž ve prospěch zahraničních investorů došlo v roce 2010, jako zkrácení lhůt pro vystavení povolení apod.), v médiích se objevily též informace o některých problémech českých investorů v Rusku. Šlo např. o delší dobu trvající spor českých akcionářů ze skupiny PPF Investment s holdingem Bazel vlivného podnikatele Olega Děripasky⁴⁴ či informace o silném zájmu ruských společností o společnost Home Credit & Finance Bank podnikatele Petra Kellnera.⁴⁵

Ruští podnikatelé hájí své pozice na domácím trhu, na druhé straně ale usilují o úspěšnou expanzi na trhy ve střední Evropě. Za zmínku stojí např. navýšení akciového podílu německé dceřinné společnosti Gazprom Germania ve firmě Vemex, jež působí jako alternativní dodavatel plynu v ČR (především pro firmy). Transakcí, jejímž výsledkem měla být výlučná kontrola Gazprom Germania nad firmou Vemex, se zabýval i český Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, neshledal však, že by narušovala hospodářskou soutěž, a proto ji povolil.⁴⁶ V roce 2010 přítomnost ruského kapitálu posílila i v českém hotelnictví.⁴⁷

Do budoucna nejsledovanějším tématem je ovšem výběrové řízení firmy ČEZ na dostavbu dalších dvou bloků jaderné elektrárny Temelín. O zakázku, která se netýká jen Temelína, ale měla být spojena i s další modernizační výstavbou v Dukovanech a také ve slovenských Jaslovských Bohunicích, mají nejvážnější zájem ruská společnost Atomstrojexport, americký Westinghouse a francouzská skupina Areva. Atomstrojexport vstoupil do výběrového řízení v rámci vytvořeného konsorcia, v němž jsou zapojeny i české firmy. V čele konsorcia vystupuje Škoda JS, jež je ovšem již delší dobu spojena s ruským kapitálem, konkrétně se strojírenským holdingem OMZ.⁴⁸

Ruská strana přikládá temelínskému výběrovému řízení značnou důležitost, dokládají to již zmíněné výroky politiků, včetně místopředsedy ruské vlády Žukova, který po říjnovém zasedání česko-ruské mezivládní komise přímo prohlásil, že ruská strana očekává vítězství česko-ruského konsorcia vzhledem k předložené nabídce, podle níž mají být dodavatelem většiny zařízení pro nové bloky Temelína české podniky.⁴⁹ V případě tendru jsou však diskutovanou otázkou též strategické a bezpečnostní ohledy a obavy ze zvýšení závislosti na ruských investicích i na dodávkách rus-

kého paliva. Již od roku 2010 je totiž na základě desetiletého kontraktu z roku 2006 výhradním dodavatelem jaderného paliva do českých elektráren (nejen do Dukovan, ale i do Temelína) ruská firma Tvel. Tvel je podobně jako Atomstrojexport součástí ruského gigantu Rosatom a kromě České republiky dodává palivo i do dalších zemí střední a východní Evropy (např. Slovensko či Ukrajina), do Číny, Indie či Íránu a ve spolupráci se zahraničním partnerem také do některých západoevropských zemí (Švýcarsko, Velká Británie či Německo).⁵⁰

Vítěz celého výběrového řízení měl být původně znám na jaře 2012, s uvedením nových bloků do provozu se počítalo do roku 2020.⁵¹ Česká vláda však rozhodla o odkladu dostavby, jako důvod byly uváděny mj. informace od dodavatelů, že potřebují k předložení svých návrhů delší čas.⁵² Podle informací *Hospodářských novin* to mělo být právě česko-ruské konsorcium, jež žádalo od české vlády odklad tendru a také jako první obdrželo informace o tom, že se má dostavba skutečně zpozdit. To by svědčilo o preferování tohoto uchazeče o temelínský tendr, ČEZ ovšem tyto informace popřel.⁵³

Rusko v roce 2010 učinilo též významný krok k posílení své pozice dodavatele plynu na evropský trh, když byla v dubnu zahájena stavba plynovodu Nord Stream. Česká republika chce v té souvislosti zajistit svou energetickou bezpečnost posílením pozice tranzitní země. Na Nord Stream a na plynovod OPAL vedoucí přes území východního Německa má být proto napojen nový plynovod Gazela procházející na západě přes české území, který se začal se budovat na podzim 2010.⁵⁴ V českém tisku bývá Gazela někdy nesprávně označována jako trasa pro „diverzifikaci dodávek“ plynu do ČR. Ovšem vzhledem k napojení právě na Nord Stream, jenž má dodávat ruský plyn, má z hlediska energetické bezpečnosti ČR význam spíše pro zajištění české tranzitní pozice.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Rok 2010 (stejně pro rok předchozí) přinesl obměnu vlády, která je jedním z klíčových aktérů v česko-ruských vztazích. Přestože se vracejí osobnosti spjaté s Topolánkovou vládou, tehdejší vyhocené období politických vztahů střídá pragmatická rétorika. Nečasova vláda navazuje na předcházející vládu Fischerovu zdrženlivostí v některých citlivých tématech typu temelínského tendru, přestože je zde významným aktérem (viz rozhodnutí o odložení dostavby). Na druhou stranu vládní i diplomatické představitelé (ministr zahraničních věcí, částečně premiér a především nový velvyslanec v Moskvě) zdůrazňují, že česko-ruské vztahy sice musí být založeny na vzájemném respektu a spolupráci, Česká republika zde však nesmí hrát přehnaně servilní roli⁵⁵ a bude též na Rusku samém, do jaké míry bude ochotno spolupracovat se strukturami, jejichž součástí ČR je, a s českými spojenci v politicko-bezpečnostní oblasti. Ačkoli tedy česká vláda hledá ve vztazích s Ruskem pragmatický konsenzus, její představitelé před ruskou stranou nezastírají, že mezi oběma stranami přetrvávají témata, na nichž se neshodnou.

V roli důležitého aktéra česko-ruských vztahů nelze opomenout prezidenta Klause, již kvůli jeho dvěma moskevským návštěvám a několika už zmíněným projevům či rozhovorům pro tisk, v nichž se tématu Ruska a česko-ruských vztahů věnoval. Pochvalných slov za roli v česko-ruských vztazích se mu ostatně dostalo od odcházejícího velvyslance Fedotova, podle kterého k současnému „konstruktivnímu ovzduší“ v česko-ruských vztazích přispěl i fakt, že se Klaus v minulosti s oběma prezidenty (Putinem i Medvěděvem) několikrát osobně setkal⁵⁶ (lze připomenout, že v květnu 2010 v Moskvě to bylo již páté setkání Klause s Medvěděvem).

Na vládní úrovni je konstantně důležitým aktérem vedle MZV také MPO. Jednání obou ministerstev bývá nejen ve vztazích k Rusku přičítána dvojkolejnost, některá témata se přitom velmi úzce prolínají. Zajímavé je, jak kupř. téma výběrového řízení na dostavbu Temelína, které by logicky mohlo zaznívat hlavně v mezivládním dialogu rezortů průmyslu a obchodu, rezonovalo i v politických dialozích představitelů diplomacie či prezidentů, což potvrzuje strategický a ne úplně apolitický rozměr této kauzy. Vládním zmocněncem pro dostavbu Temelína byl ostatně jmenován Václav Bartuška, jehož úřad zvláštního velvyslance ČR pro otázky energetické bezpečnosti náleží MZV.

Ministerstvo průmyslu a obchodu se na druhé straně pod vedením nového ministra Kocourka ve vztahu k Rusku snažilo navázat na již předcházející proexportní a otevřenou politiku, jednání o dalším prohlubování spolupráce i o konkrétních projektech. Neplatilo to jen na mezivládní úrovni, ale i na úrovni regionální. M. Kocourek v říjnu 2010 podepsal memorandum o obchodní a ekonomické spolupráci mezi Českou republikou a bohatým Tatarstánem. Vláda také v případě regionální spolupráce podporuje podnikatelské mise (v dubnu 2010 navštívil v čele podnikatelské mise Baškortostán tehdejší ministr financí E. Janota).⁵⁷

MPO též spolupracuje s nevládní Komorou pro hospodářské styky se zeměmi SNS, která je i v oblasti česko-ruských obchodních vztahů nezanedbatelným aktérem. Během roku 2010 proběhlo v gesci Komory několik dalších podnikatelských misí (např. do Kazaně a Novosibirska), ve spolupráci s MPO Komora zaštitila v Rusku v červnu 2010 i další národní výstavu ČR, tentokrát v Uljanovsku.⁵⁸ Nelze zapomenout ani na společnosti CzechTrade, popř. CzechTourism, jež zaštitovaly další akce, zejména účast českého byznysu na několika ruských veletrzích, které v roce 2010 proběhly v oblasti energetiky, stavebnictví, strojírenství, cestovního ruchu atd.⁵⁹

Méně aktivit přímo v oblasti česko-ruských vztahů v roce 2010 zaznamenalo Ministerstvo obrany ČR (zmínit lze jednání delegace ministerstva, které se uskutečnilo v Moskvě v říjnu 2010 v souvislosti s pravidelným zasedáním Pracovní skupiny pro vojensko-technickou spolupráci mezi Českou republikou a Ruskou federací či podporu spolupráce v oblasti modernizace a oprav ruských vrtulníků Mi a plánovaného zřízení centra oprav a modernizace vrtulníkové techniky na českém území, jež by sloužilo nejen potřebám české armády).⁶⁰ Vrcholní zástupci MO ČR se přirozeně účastnili i takových akcí, jako byl americko-ruský summit v Praze⁶¹ či jednání Rady Rusko–NATO během lisabonského summitu v listopadu 2011.

Parlament ČR na rozdíl od exekutivy tradičně nepatří ke klíčovým aktérům v oblasti zahraniční politiky ani v dílčí oblasti česko-ruských vztahů, přesto lze zmínit

některé akce konané na parlamentní půdě (např. konference „Ruská vojenská doktrína: Výzvy pro střední a východní Evropu“ v dubnu 2010 v PSP ČR),⁶² návštěvy oficiálních představitelů parlamentu v Rusku (např. červnová návštěva předsedy Senátu P. Sobotky v Moskvě, Kazani a Uljanovsku) či tematizaci otázek souvisejících s Ruskem v rozpravách vedených při schůzích jednotlivých komor parlamentu či jejich výborů. V případě Poslanecké sněmovny bylo během roku 2010 Rusko zmiňováno v rámci rozprav hlavně v souvislosti s jinými projednávanými tématy české zahraniční a bezpečnostní politiky (např. s otázkou mezinárodního angažmá v konfliktu v Afghánistánu či s agendou EU týkající se summitů EU–Rusko).⁶³ Opozice, konkrétně předseda KSČM V. Filip, na půdě PSP ČR kritizovala zahraničněpolitické pasáže programového prohlášení Nečasovy vlády mj. proto, že nereflktují pozitivní trendy v rusko-amerických vztazích. V této souvislosti šlo i o možné umístění centra včasné výstrahy na území ČR, jehož prostřednictvím by měla ČR zůstat zaangażována v přípravách aliančního protiraketového systému. Předseda KSČM vyjádřil pochybnosti, do jaké míry je tento projekt v rámci NATO připravován na základě spolupráce USA a Ruska.⁶⁴ To mj. potvrzuje pozici KSČM v diskurzu, který se týká Ruska a možných českých aktivit v aliančním projektu protiraketové obrany.

ČESKÁ ZAHRA NIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Vzhledem k tomu, že vývoji politického diskurzu o Rusku a česko-ruských vztazích byl věnován dostatečný prostor v úvodu, bude se tato část zaměřovat především na stručné zmapování mediální reflexe těchto témat.

Mediálně nejvděčnější událostí roku 2010, v níž figurovaly česká a ruská strana, byl bezesporu podpis rusko-americké smlouvy v Praze. Tématu se věnovaly všechny významné deníky i internetové servery, Česká televize připravila přímý přenos.⁶⁵ Tisk i masová digitální média se obšírně věnovala programu obou prezidentů, bezpečnostním omezením v Praze, zdůrazňován byl krátkodobý vzrůst významu hlavního města, které se v příslušné době nacházelo přirozeně i v hledáčku zahraničních novinářů. Média přinesla zprávy i o některých zajímavých či sporných souvislostech podpisu smlouvy. Například nepozvání někdejšího prezidenta Havla na slavnostní oběd u příležitosti podpisu smlouvy či určitým pochybnostem, zda podpis smlouvy v Praze neevokuje interpretaci, že Česká republika je jakousi „neutrální půdou“, což je vzhledem k členství v NATO úloha, jakou by ČR neměla zájem hrát. Takové možnosti připustil pro média např. A. Vondra a částečně i P. Kolář (tehdy ještě velvyslanec v USA, později nový velvyslanec v Moskvě), podle kterého by taková interpretace mohla vyhovovat především ruské straně.⁶⁶ Prezident Klaus k tomu v odpověď deníku *Mladá fronta Dnes* zveřejnil prohlášení odmítající zlehčování významu smlouvy (podle prezidenta měla ČR vystupovat během podpisu jako spojenec jedné signatářské strany, tedy USA, má ale „velmi rozumný zájem o udržování dobrých vztahů s Ruskou federací“).⁶⁷

Rusko jako takové se pochopitelně dostalo do středu pozornosti českých médií i v souvislosti s tragickými událostmi, k nimž zde v roce 2010 došlo (především březnové teroristické útoky v Moskvě a srpnové požáry). Méně si média všimla takových témat, jako byly zpráva BIS o aktivitách tajných služeb na českém území či další jednání českých politiků s ruskými představiteli.

Česká tisková kancelář a média specializující se více na ekonomická témata (*Hospodářské noviny*, *Ekonom*, *Euro*, servery *iHNED.cz* či *e15.cz*) se potom mnohem více než „mainstreamová“ média věnovaly také tématu ruského zájmu o českou ekonomiku, včetně kauzy Temelína. ČTK či server *iHNED.cz* se pokoušely podrobněji mapovat souvislosti výběrového řízení, věnovaly se jeho účastníkům s důrazem na Atomstrojexport a vytvořené česko-ruské konsorcium, neopomíjely ani další kontext související se vztahem ruských firem k jaderné energetice u nás (dodávky paliva od ruského Tvelu) a v některých případech se více spekulativně věnovaly i vyhlášenému odkladu tendru.

Oproti předcházejícímu období tedy bylo možné zachytit větší frekvenci informací a komentářů vztahujících se k angažmá Ruska a ruských firem v ekonomické oblasti, především v souvislosti s výběrovým řízením na dostavbu JETE. Tyto informace pronikly i do „mainstreamových“ médií, která do té doby této dimenzi česko-ruských vztahů prakticky nevěnovala pozornost. Naopak logicky se omezuje dříve frekventované téma česko-ruských vztahů i Ruska jako takového v rovině bezpečnostní politiky a souvisejících hrozeb, což opět odráží změny týkající se projektu protiraketové obrany a menší zájem veřejnosti např. o otázky související s následky rusko-gruzinské války apod. O ruské bezpečnostní politice bylo informováno v souvislosti s podpisem americko-ruské smlouvy v Praze či v souvislosti s lisabonským summitem NATO, zde ovšem opět spíše povrchně a bez tematizace možných „hrozeb“. Některá média ovšem prezentovala nejen oslavné, ale i opatrné ohlasy, např. na podpis nové smlouvy START.⁶⁸

ZÁVĚR

Vývoj zahraniční politiky České republiky vůči Rusku probíhal v roce 2010 částečně v intencích vývoje předchozího roku (větší pozornost je věnována ekonomickým vztahům ČR a Ruska, včetně jejich strategického významu, otázky „tvrdé bezpečnosti“ ustupují do pozadí). V kontextu vývoje ruské zahraniční politiky je důraz kladen na sledování a podporu ruské spolupráce se západními aktéry, zároveň ale nástup Nečasovy vlády přináší více pragmatičnosti, střízlivosti, ale i opatrnosti, která vychází z toho, v jakém tónu se nesly ruské koncepční a strategické dokumenty týkající se bezpečnostní oblasti a jaká byla ještě v nedávné době ruská rétorika. Česká strana také reflektuje, že ve vzájemných vztazích existují sporná témata (aktivity ruských bezpečnostních služeb, otázka lidských práv a aktivit Ruska v postsovětském prostoru). Důležitá by měla být v této souvislosti aktivita ČR na multilaterální úrovni, především v rámci členství v NATO a EU (např. zapojení do projektu protiraketové obrany

NATO, česká pozice v jednáních na úrovni EU o spolupráci Unie s Ruskem, podpoře ruskému vstupu do WTO či liberalizaci vízového styku). Ruské straně se z těchto aktivit dostává signálů, že ČR není (např. na půdě EU) členským státem, jenž by šel Rusku v důležitých jednáních automaticky vstříc.

Do budoucna zůstává rozhodně otevřenou otázkou ekonomická spolupráce, včetně výběrového řízení na dostavbu Temelína a české aktivity v oblasti energetické politiky. Vládu zde čekají důležitá rozhodnutí, v oblasti energetické a částečně i vnější politiky by ale nezanedbatelnou roli měla hrát i jednání na úrovni EU, případně V-4. Důležitou složkou jsou ale také finance, jak dokresluje i pozastavení temelínského tendru.

V souvislosti s EU je třeba mít na paměti, že rok 2011 bude rokem příprav nové finanční perspektivy, což je významné např. z hlediska budoucnosti energetických projektů, včetně nové infrastruktury, ale i při uvažování o prioritách vnější politiky EU, včetně politiky vůči východním sousedním státům. V roce 2011 se též v EU ujímají předsednictví dva státy, které spolu s ČR vstoupily do EU v rámci východní vlny rozšíření v roce 2004, Maďarsko a Polsko. Oba mají plány na oživení projektu Východního partnerství a též z hlediska energetické politiky EU a její vnější dimenze (což platí především pro Polsko). V souvislosti s ekonomickými a obchodními vztahy Ruska a ČR bude nepochybně důležitý i vývoj ruské vnější obchodní politiky, přístup k mezinárodnímu obchodu i zahraničním investicím a přirozeně i hospodářský vývoj (v případě Ruska je pro rok 2011 předpovídán meziroční nárůst HDP o více než 4 %).⁶⁹

Ze zřetelů však nelze ztrácet ani vnitropolitický vývoj v Rusku, a to především vzhledem k blížícím se parlamentním a v roce 2012 i k prezidentským volbám.

Poznámky

- ¹ Vize 2020. ODS. On-line: (www.vize2020.cz/docs/vize2020final.pdf).
- ² TOP 09 S podporou starostů: 2010. Volební program. On-line: (www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2010-do-poslanecke-snemovny.pdf).
- ³ Věci veřejné: Politický program. On-line: (www.veciverejne.cz/politicky-program.html); *Diplomacie na křižovatce: Má být česká nebo stranická?* IHNED.cz, 12. 5. 2010. On-line: (zahranicni.ihned.cz/c1-43429440-diplomacie-na-krizovatce-ma-byt-ceska-nebo-stranicka).
- ⁴ Programové prohlášení Vlády České republiky, 4. 8. 2010. On-line: (www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf).
- ⁵ *Otevřený volební program KSČM pro volby do PS PČR 2010*. On-line: (www.kscm.cz/index.asp?thema=4393&category=).
- ⁶ *Program změny a naděje. Lepší budoucnost pro obyčejné lidi*. ČSSD. On-line: (www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/volebni_program_velky.pdf).
- ⁷ Dlouhodobý program ČSSD – zkrácená verze. On-line: (www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/dokumenty/programove-dokumenty/dlouhodoby-program.pdf).
- ⁸ *Havel: Rusko považuje Česko stále za svou zájmovou sféru*. Lidovky.cz, 9. 4. 2010. On-line: (www.lidovky.cz/havel-rusko-povazuje-cesko-stale-za-svou-zajmovou-sferu-pk7-/ln_domov.asp?c=A100409_144241_ln_domov_tai); *Havel: Rusko stále vnímá Česko jako svou zájmovou*

- sféru*. E15, 9. 4. 2010. On-line: (zpravy.e15.cz/domaci/politika/havel-rusko-stale-vnima-cesko-jako-svou-zajmovou-sferu).
- ⁹ *Na Klause udělala přehlídka dojem, Rusko nepovažuje za hrozbu*. ČTK, 9. 5. 2010.
 - ¹⁰ *Rusko bez předsudků*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2713).
 - ¹¹ *Klaus s Putinem jednali i o dostavbě Temelína*. ČTK, 11. 11. 2010.
 - ¹² *Inventura koaličních slibů*. Ekonom, 2. 9. 2010. On-line: (ekonom.ihned.cz/c6-10011880-46212170-400000_d-inventura-koalicnich-slibu).
 - ¹³ *Vystoupení předsedy vlády Petra Nečase v Poslanecké sněmovně a Senátu PČR k přípravě Evropské rady ve dnech 28.–29. 10. 2010*. Vláda ČR, 27. 10. 2010. On-line: (www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/projevy/vystoupeni-predsedy-vlady-petra-ncase-v-poslanecke-snemovne-a-senatu-pcr-k-priprave-evropske-rady-ve-dnech-28-29-rijna-2010-77405/).
 - ¹⁴ *Podle Medveděva bude smlouva s USA ovlivňovat proces odzbrojení*. ČTK, 7. 4. 2010.
 - ¹⁵ *Rusko přijalo nabídku NATO spolupracovat na protiraketovém štítu*. iHNED.cz, 20. 11. 2010. On-line: (zahranicni.ihned.cz/c1-48245870-rusko-prijalo-nabidku-nato-spolupracovat-na-protiraketovem-stitu).
 - ¹⁶ *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR: Stenografický zápis 3. schůze, 10. 8. 2010*. On-line: (www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/003schuz/3-1.html).
 - ¹⁷ *Rusko bez předsudků*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2713).
 - ¹⁸ *Ministr Schwarzenberg se setkal se Sergejem Lavrovem*. MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/rok_2010/x2010_09_23_ministr_schwarzenberg_se_setkal_se-sergejem-lavrovem.html).
 - ¹⁹ Tamtéž.
 - ²⁰ Tamtéž.
 - ²¹ Tamtéž.
 - ²² *Prohlášení MZV odsuzující teroristické útoky v Moskvě*. MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2010_03_29_odsuzujici_teroristicke_utoky_v_moskve.html).
 - ²³ *Prohlášení MZV k teroristickému útoku v Rusku*. MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2010_09_10_prohlaseni_mzv_k_teroristickemu_utoku_v_rusku.html).
 - ²⁴ *Česká republika pomáhá s odstraňováním škod v Rusku*. MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/archiv_zprav/rok_2010/x2010_08_12_ceska_republika_pomaha_s_odstranovanim.html).
 - ²⁵ *Má Unie zájem o východní sousedy?* Radio Česko, 24. 11. 2010. On-line: (www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/v-mediich/ma-unie-zajem-o-vychodni-sousedy-78428/).
 - ²⁶ *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2009*. On-line: (www.bis.cz/vz2009cz.pdf).
 - ²⁷ *Zpráva o činnosti Vojenského zpravodajství za rok 2009*. On-line: (www.vzcr.cz/static/zprava2009.aspx); *Ruští špióni chtěli proniknout ke špičkám české armády*. iHNED.cz, 31. 5. 2010. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-43966960).
 - ²⁸ *Návštěva Memorialu*. Velvyslanectví České republiky v Moskvě, 19. 11. 2010. On-line: (www.mzv.cz/moscow/cz/aktuality/navsteva_memorialu.html).
 - ²⁹ *Schwarzenberger (aktualizováno: 23. 9. 2010 20:19) jednal s Lavronovem, o Temelínu i o vízech*. iHNED.cz, 23. 9. 2010. On-line: (zahranicni.ihned.cz/c1-46548220-schwarzenberg-jednal-s-lavrovem-o-temelinu-i-o-vizech).
 - ³⁰ *Zaměstnanost cizinců podle zemí, pohlaví a postavení v zaměstnání*. Český statistický úřad, 31. 12. 2009. On-line: (www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost).
 - ³¹ *Informace pro vývozce do Ruska, Běloruska a Kazachstánu o změně dovozního režimu*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument68093.html).
 - ³² *MPO: Celní unie Ruska, Běloruska a Kazachstánu bude pro ČR výhodná*. ČTK, 6. 1. 2010.
 - ³³ *Česká republika a Rusko podporují rozšíření spolupráce v prioritních odvětvích průmyslu*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument80019.html).

- ³⁴ Dle aktuálního kurzovního lístku ČNB 21. 1. 2011 (1 USD = 17,966 CZK). Česká národní banka. On-line: (www.cnb.cz/cs/index.html).
- ³⁵ Viz pozn. č. 43.
- ³⁶ *Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. Dle údajů Businessinfo.cz. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/sti/rusko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/7/1000580/#sec2).
- ³⁷ Tamtéž.
- ³⁸ *Sedmá monitorovací zpráva o potenciálních restriktivních opatřeních třetích zemí vůči zemím EU*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument80504.html).
- ³⁹ *Automobilka Šoda už nefandí jen českému hokeji. Stala se sponzorem i ruského týmu*. iHNED.cz, 19. 8. 2010. On-line: (sport.ihned.cz/c1-45788050-automobilka-skoda-uz-nefandi-jen-ceskemu-hokeji-stala-se-sponzorem-i-ruskeho-tymu).
- ⁴⁰ *Rychlá informace: Zahraničních hostů přijelo více, domácích opět ubylo*. Český statistický úřad: Cestovní ruch – 3. čtvrtletí 2010. On-line: (czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ccru111010.doc).
- ⁴¹ *Česká republika a Rusko podporují rozšíření spolupráce v prioritních odvětvích průmyslu*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument80019.html).
- ⁴² *Firma PSG-International dokončila paroplynovou elektrárnu v Rusku*. ČTK, 17. 6. 2010.
- ⁴³ *České firmy se chtějí zapojit do výstavby na Uralu*. ČTK, 15. 11. 2010.
- ⁴⁴ *Ingosstrach má investovat do Sky Express, PPPI se to nelíbí*. ČTK, 7. 10. 2010.
- ⁴⁵ *Týden.cz: Ruská banka Nomos plánuje vstup na burzu*. ČTK, 7. 12. 2010.
- ⁴⁶ Křížová, J.: *Gazprom a Vemex se mohou spojit*. Euro, 2010. On-line: (www.euro.cz/detail.jsp?id=25904).
- ⁴⁷ *Viliam Sivek prodal Rusům síť hotelů EuroAgentur*. Finanční noviny, 19. 12. 2010. On-line: (www.financninoviny.cz/zpravy/viliam-sivek-prodal-rusum-sit-hotelu-euroagentur/572121).
- ⁴⁸ *Объединенные машиностроительные заводы*. On-line: (www.omz.ru/).
- ⁴⁹ *Vicepremiér Žukov: Rusko čeká vítězství v tendru o Temelín*. ČTK, 19. 10. 2010.
- ⁵⁰ *V temelínském reaktoru nahradilo americké palivo ruské*. ČTK, 18. 8. 2010.
- ⁵¹ *Potvrzeno: ČEZ pustil do tendru na větší Temelín všechny zájemce*. iHNED, 19. 2. 2010. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-40635960-cez-pustil-do-tendru-na-temelin-vsechny-zajemce?keepThis=true&TB_iframe=true&height=600&width=650).
- ⁵² *Nečas: O odkladu dostavby Temelína rozhodne až vláda, ne střední management ČEZ*. ČT24, 13. 10. 2010. On-line: (www.ct24.cz/ekonomika/104190-necas-o-odkladu-dostavby-temelina-rozhodne-az-vlada-ne-stredni-management-cezu/).
- ⁵³ *Rusové na rozdíl od konkurence už měsíc vědí, že se dostavba Temelína zpozdí*. iHNED, 13. 10. 2010. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-47074950-rusove-na-rozdil-od-konkurence-uz-mesic-vedi-ze-se-dostavba-temelina-zpozdi).
- ⁵⁴ *Ministr Kocourek odstartoval plynovod Gazela, napojí ČR na Nord Stream*. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument79751.html).
- ⁵⁵ *Kolář: Vztahy s Ruskem by měly být korektní, ale ne podlézavé*. ČTK, 6. 6. 2010.
- ⁵⁶ *Vehyslanec: Medveděv by mohl Prahu navštívit do roku a půl*. ČTK, 2. 9. 2010.
- ⁵⁷ *Nové kontrakty v Tatarstánu otevírá právě podepsaná smlouva*. Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2010. On-line: (www.mpo.cz/dokument80017.html).
- ⁵⁸ *Akční plán pro Rusko*. BusinessInfo.cz. On-line: (www.businessinfo.cz/cz/rubrika/rusko/1000580/).
- ⁵⁹ Tamtéž.
- ⁶⁰ *Náměstek ministra na jednání v Moskvě*. Ministerstvo obrany České republiky, 2010. On-line: (www.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/namestek-ministra-na-jednani-v-moskve-48356/).
- ⁶¹ *Účast ministra obrany na americko-ruském summitu v Praze*. Ministerstvo obrany České republiky, 2010. On-line: (www.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ucast-ministra-obrany-martina-bartaka-na-americko-ruskem-summitu-v-praze-38683/).
- ⁶² *Martin Barták: Rusko vnímáme jako partnera ke spolupráci*. Ministerstvo obrany České republiky, 21. 4. 2010. On-line: (www.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/martin-bartak-rusko-vnimame-jako-partnera-ke-spolupraci-39026/).

- ⁶³ *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 6. volební období: Zápis z 5. schůze Výboru pro evropské záležitosti konané 27. 10. 2010*. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=66212).
- ⁶⁴ *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 3. schůze, část 33, 10. 8. 2010*. On-line: (www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/003schuz/s003033.htm).
- ⁶⁵ *Summit Rusko–USA sledovalo v televizi celkem 1,5 milionu diváků*. ČTK, 9. 4. 2010.
- ⁶⁶ *Obama a Medveděv potvrdili schůzku v Praze*. iHNED.cz, 25. 3. 2010. On-line: (hn.ihned.cz/c1-41758230-obama-a-medvedev-potvrdili-schuzku-v-praze); *Obama osobně si přál, aby novou smlouvu s Ruskem podepsal v Praze*. iHNED.cz, 1. 4. 2010. On-line: (domaci.ihned.cz/c1-42138570-obama-prijede-do-prahy-potvrdit-prvni-krok-na-ceste-k-vizi-bezjaderneho-sveta).
- ⁶⁷ *Odpověď prezidenta republiky na otázky MF Dnes týkajících se podpisu Smlouvy mezi Ruskou federací a Spojenými státy americkými o omezení strategických jaderných zbraní, 7. 4. 2010*. On-line: (www.klaus.cz/clanky/2548).
- ⁶⁸ *Roman Joch: Netlačme na ratifikaci START*. iHNED.cz, 25. 11. 2010. On-line: (hn.ihned.cz/c1-48304290-netlacme-na-ratifikaci-start).
- ⁶⁹ *MMF: Tahounem růstu bude příští rok Čína, ale globální tempo bude pomalejší*. iHNED.cz, 6. 10. 2010. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-46874180-mmf-tahounem-rustu-bude-pristi-rok-cina-ale-globalni-tempo-bude-pomalejsi).